

O MIROVANJU PARNIČNOG POSTUPKA I (NE) OPRAVDANOSTI NJEGOVA NAPUŠTANJA*

Juraj Brozović, mag. iur., stručni suradnik
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UDK: 347.91/95
Ur.: 22. studenog 2015.
Pr.: 1. ožujka 2016.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Novelom Zakona o parničnom postupku iz 2013. godine zakonodavac je napustio institut mirovanja postupka kao način zaustavljanja procesnih aktivnosti u parnici. Taj se institut smatrao generatorom procesne neaktivnosti koji nepotrebno dovodi do odugovlačenja postupka, a u takvom stavu nije bio usamljen. Dio stručne javnosti čitavo desetljeće pokušava pojasniti zašto je taj institut nepotreban u hrvatskom parničnom postupku, smatrajući ga sredstvom procesnih zloupotreba koje usporava postupak te institutom koji je nespojiv s novim koncentriranim parničnim postupkom. Te je tvrdnje valjalo preispitati. Kako bi se utvrdilo jesu li spomenuti razlozi za napuštanje mirovanja bili utemeljeni, u radu se iznose relevantni statistički podatci, kao i rezultati anketnog istraživanja provedenog među odvjetnicima različitih profila. Analizira se stanje nakon reformi te daje pregled bliskih poredbenih uređenja koji mogu predstavljati moguće pravce razvoja odredbi o zaustavljanju procesnih aktivnosti u parnici i hrvatskoga parničnog postupka uopće.

Ključne riječi: *mirovanje parničnog postupka, napuštanje mirovanja.*

1. UVOD

Zaustavljanje procesnih aktivnosti u parničnom postupku na sličan je način regulirano još otkad je 1929. putem Zakona o sudskom postupku u građanskim pravnim stvarima¹ na hrvatskim prostorima *de facto* počeo važiti austrijski *Zivilprozessordnung* iz 1895. godine.² Nakon turbulentnih ratnih vremena i

* Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom Transformation of Civil Justice under the Influence of Global and Regional Integration Processes. Unity and Diversity (Projekt br. 6988).

1 Zakon o sudskom postupku u građanskim pravnim stvarima (Službene novine KJ, br. 179-LXXV).

2 *Gesetz über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten*

donošenja prvog poslijeratnog Zakona o parničnom postupku,³ sistematizacija načina zaustavljanja procesnih aktivnosti je zadržana,⁴ a preuzeo ju je i trenutno važeći Zakon o parničnom postupku iz 1977. godine.⁵ Do zaustavljanja procesnih aktivnosti u parnici moglo je doći na tri osnovna načina: na temelju zakona, na temelju sudske odluke te na temelju dispozicije stranaka. U prva dva slučaja radilo se o institutima prekida i zastoja, a u trećem o mirovanju postupka. Svaki od tih instituta imao je svoju specifičnu svrhu. Dok je cilj prekida bilo zaustavljanje procesnih aktivnosti u postupku sve dok se ponovo ne uspostavi procesna ravnoteža, odnosno razriješe određena proturječna pitanja,⁶ cilj zastoja bio je faktično zaustaviti postupak do nastupanja određenih zakonom propisanih stanja koja omogućuju nastavak procesnih aktivnosti.⁷ Kako su Zakonom o izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2003. godine⁸ učinci prekida i zastoja izjednačeni,⁹ ovo je razlikovanje izgubilo svoju svrhu. Za razliku od prekida i zastoja, mirovanje je omogućavalo strankama da vlastitim izričitim ili prešutnim dispozicijama dovedu do zaustavljanja procesnih aktivnosti¹⁰ da bi mogli pregovarati o mirnom rješenju spora¹¹ ili postizati druge

(*Zivilprozessordnung – ZPO*) od 1. kolovoza 1895. (RGBl. Nr. 113/1895) posljednji put izmijenjen 16. prosinca 2014. (BGBl. I Nr. 92/2014); dalje: austrijski ZPO. Tekst Zakona o sudskom postupku u građanskim pravnim stvarima gotovo je u cijelosti preveden tekst austrijskoga ZPO-a *Franza Kleina* iz 1895. godine (Uzelac, Alan, Croatia: Omnipotent Judges as the Cause of Procedural Inefficiency and Impotence, u: van Rhee, Cornelis Hendrik, Yulin, Fu (ur.), *Civil Litigation in China and Europe*, Springer - Ius Gentium, Dordrecht, Heidelberg, New York, London, 2014., str. 197).

- 3 Zakon o parničnom postupku (Službeni list FNRJ, br. 4/57, 52/61; Službeni list SFRJ, br. 12/65, 1/71, 23/72 i 6/74).
- 4 Takvu sistematizaciju je uz neznatne razlike ujednačeno slijedila i tadašnja doktrina. Tako Triva, Siniša, *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1964., str. 466-473. i Poznić, Borivoje, *Građansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1962., str. 300-303.
- 5 Zakon o parničnom postupku (Službeni list SFRJ, br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991; Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014; dalje: ZPP).
- 6 Triva, Siniša, Dika, Mihajlo, *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izmijenjeno i dopunjeno izd., Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 557.
- 7 Triva, Siniša, *Rječnik građanskog procesnog prava*, Novinsko-izdavački, štamparski i birotehnički zavod, Zagreb, 1968., str. 446.
- 8 Zakonom o izmjenama i dopunama ZPP-a (Narodne novine, br. 117/2003; dalje: *Novela/2003*).
- 9 Prema članku 215.a ZPP-a, u slučajevima u kojima dolazi do zastoja postupka *mutatis mutandis* primjenjuju se odredbe ZPP-a o prekidu postupka. Do tada zastoj nije u ZPP-u bio sustavno uređen (Triva, op. cit. u bilj., br. 7, str. 446), čime je, po stajalištu dijela stručne javnosti, uklonjena pravna praznina i povećana pravna sigurnost (Grbin, Ivo, *Prekid, zastoj, mirovanje i obustava postupka*, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, vol. 11, 2004., str. 250).
- 10 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 565. Slično *Poznić* koji govori o zastoju zbog volje stranaka (Poznić, Borivoje, *Građansko procesno pravo*, 11. dopunjeno izd., Savremena administracija, Beograd, 1989., str. 332).
- 11 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 565.

zakonom predviđene svrhe. U takvom obliku, mirovanje je bilo podvrgnuto brojnim zakonskim ograničenjima. U izvornoj verziji iz 1977. godine¹² mirovanje je moglo trajati šest mjeseci, nakon čega bi u slučaju daljnje pasivnosti stranaka nužno dolazilo do presumpcije da je tužba povučena.¹³ Naknadno je taj rok skraćen na četiri mjeseca, a uvedeno je i vrlo važno pravilo da ponovno udovoljavanje uvjetima za mirovanje automatski dovodi do presumiranog povlačenja tužbe.¹⁴

Takva usustavljenost vrijedila je u gotovo neizmijenjenom obliku¹⁵ sve do 2013. godine kad je Zakonom o izmjenama i dopunama ZPP-a¹⁶ institut mirovanja u hrvatskom pravu napušten. Zaustavljanje procesnih aktivnosti sad je moguće samo kao prekid ili zastoj, pri čemu do zastoja može doći i na temelju suglasnih dispozicija stranaka.¹⁷ Zakonodavac je svoju odluku obrazložio činjenicom da se mirovanje protivi razlozima ekonomičnosti,¹⁸ čime je zapravo bez precizne analize načina primjene mirovanja i njegovih učinaka udovoljio pritiscima Europske unije¹⁹ i nekim ranije iznesenim stavovima stručne javnosti. Oni su u osnovi isticali sljedeće teze:

1. Od mirovanja nemaju praktične koristi ni stranke ni država, tako da njegovo ukidanje ne bi ugrozilo ničije opravdane interese.²⁰

12 To je uređenje bilo gotovo identično onome iz Zakona o parničnom postupku iz 1957. godine. Zakon o građanskom sudskom postupku u građanskim stvarima iz 1929. godine je, s druge strane, mirovanje uređivao na način koji je bio identičan austrijskom ZPO-u iz 1895. godine, s iznimkom § 234, prema kojem je moglo doći do mirovanja i ako izostane samo jedna stranka, uz uvjet da druga, koja je prisutna na ročištu, odbija raspravljati (Goršić, Franja, Komentar građanskog parničnog postupka sa uvodnim zakonom. Knjiga prva., Beograd, 1933., str. 559). To se rješenje razlikuje od izvornog § 170 austrijskoga ZPO-a koji spominje samo izostanak obje stranke kao uzrok mirovanja.

13 Bivši članak 217. stavak 3. ZPP-a.

14 Obje izmjene uvedene su Zakonom o izmjenama i dopunama ZPP-a (Narodne novine, br. 27/1990).

15 Osim već spomenutih revizija odredbi o zastoju i mirovanju, tijekom godina su mijenjane i odredbe o prekidu postupka. Tako prekid zbog odsječenosti stranke zbog izvanrednih okolnosti od Novele/2003 nastupa po samom zakonu, a smrt stranke automatski uzrokuje prekid postupka, bez obzira je li stranka imala punomoćnika (za razloge takvih izmjena, v. Dika, Mihajlo, Prekid, zastoj, mirovanje i obustava postupka, u Kuzmić, Marica, Hercigonja, Jasminka (ur.), *Novine u parničnom postupku*, Inženjerski biro, Zagreb, 2003.). Povrh ovih postoje i druge izmjene koje su bile uvjetovane revizijama drugih instituta u ZPP-a pa su s vremenom postale bespredmetne, stoga ih ovdje nećemo spominjati.

16 Zakon o izmjenama i dopunama ZPP-a (Narodne novine, br. 25/2013; dalje: *Novela/2013*).

17 Zakonodavac je uveo široke mogućnosti za mirno rješenje spora. Osim što stranke mogu pristati na sudsko mirenje pred sućem izmiriteljem, u kojem slučaju se ročište za glavnu raspravu odgađa i odmah zakazuje ročište za mirenje (članak 186.d ZPP-a), strankama na raspolaganju stoji i zastoj postupka zbog provođenja mirenja pred izabranim centrom za mirenjem (članak 186.f ZPP-a) te zastoj radi neformalnih pregovora (članak 186.g ZPP-a).

18 Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a, Zagreb, veljača 2013., str. 27.

19 Prema informacijama dostupnim autoru, upravo je želja zakonodavca da ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju praktički „preko noći“ maksimalno ubrza postupak dovela do napuštanja instituta mirovanja. Ta se tendencija može uočiti i u samom tekstu Konačnog prijedloga (*ibid.*, str. 21-23).

20 Grbin, I., op. cit. u bilj., br. 9, str. 258.

2. Mirovanjem se samo pogoduje nesavjesnom ponašanju stranaka i suda.²¹
3. Sud je spriječen poduzimati radnje tri mjeseca zbog čega pati dinamika postupka.²²
4. Mirovanje je suvišan institut uz pojačanu koncentraciju postupka.²³

Je li odluka zakonodavca da napusti institut mirovanja bila ispravna? Dvije godine nakon stupanja na snagu Novele/2013 moguće je povući crtu i preispitati prethodno navedene teze, ali dati i opću ocjenu o uspješnosti reformi. Ipak, da bi to bilo moguće, nije dovoljno uzeti u obzir samo dostupne statističke podatke, već je potrebno detaljnije analizirati navike pojedinih sudova u pogledu upravljanja parničnim postupcima. Ispravne zaključke nije moguće donijeti ni bez uzimanja u obzir iskustava onih koji svakodnevno primjenjuju pravila ZPP-a u svojem radu. Ne smiju se zanemariti ni poredbena iskustva, posebno ona koja su bliska hrvatskom sustavu.²⁴

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Pri evaluaciji pojedinih razloga za napuštanje mirovanja i funkcioniranja pravosuđa nakon Novele/2013 koristit će se tri metode.

Prva metoda podrazumijeva dobivanje uvida u konkretna iskustva praktičara koji su imali priliku svakodnevno primjenjivati odredbe ZPP-a o mirovanju što se postiglo anketnim istraživanjem među odvjetničkom strukom.²⁵ Ispitanici su birani metodom slučajnog odabira, a vodilo se računa o njihovom spolu,²⁶ dobi,²⁷ načinu²⁸ i mjestu obavljanja²⁹ odvjetničke djelatnosti.

- 21 *Ibid.*, str. 259. Prema *Tvrdeiću*, mirovanje su zloupotrebljavali i sami sudovi (Tvrdeić, Mladen, Mirovanje postupka i njegova zlouporaba, Hrvatska pravna revija, vol. 8, br. 7-8, str. 92).
- 22 Puljić, Joso, Treba li novelirati Zakon o parničnom postupku, 2. dio, Informator, br. 6072, 2012., str. 14. Autor se žustro okomio na institute zapitavši se koja je uopće bila intencija zakonodavca kad je mirovanje izglasavano 1977. godine. Cinično se zapitao je li svrha bila odmor za stranka i sud za vrijeme trajanja mirovanja.
- 23 Tako Bilić, Vanja, Razlozi za donošenje Novele ZPP-a i novine u dostavi, Novi informator, predavanje od 27. ožujka 2013.
- 24 To se prije svega odnosi na već spomenuti austrijski ZPO, ali i njemački *Zivilprozessordnung* (dalje: njemački ZPO) od 5. prosinca 2005. (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), posljednji put izmijenjen 8. srpnja 2014. (BGBl. I S. 890).
- 25 Ispitano je ukupno 35 odvjetnika.
- 26 Od 35 ispitanika, 19 su žene (54,3 %), a 16 muškarci (45,7 %).
- 27 Većina ispitanika, 21 (60 %) dobi su između 25 i 35 godina. Sedam ispitanika (20 %) je u dobi između 36 i 45, 4 (11,4 %) u dobi između 46 i 55 godina, a samo 3 (8,6 %) u dobi između 56 i 65 godina.
- 28 Najveći broj ispitanika (16 ili 45,7 %) odvjetničku djelatnost obavljaju kao samostalni odvjetnici, nešto manji broj (15 ili 42,9 %) u sklopu odvjetničkog društva, a samo četvero ispitanika (11,4 %) djelatnost obavljaju u okviru zajedničkog odvjetničkog ureda.
- 29 U istraživanju je ispitivano 16 odvjetnika s područja Zagreba (45,7 %), 6 s područja Splita (17,1 %), 5 s područja Rijeke (14,3 %), te po 2 odvjetnika (5,7 %) iz Osijeka, Pule, Varaždina i Zadra.

Druga metoda sastoji se u analizi rada jednog konkretnog suda, ne bi li se time izveli zaključci o iskustvima sudova u pogledu ponašanju sudova pri zakazivanju i odgađanju ročišta, u pogledu prosječne starosti postupaka,³⁰ neaktivnih predmeta i mirnog rješavanja sporova. U tu svrhu zatraženi su podatci iz sustava eSpis Trgovačkog suda u Zagrebu.³¹ Podatci su obrađivani skupno, uz načelno oslanjanje na podatke iz tablice koju ju je na zahtjev automatski generirao sustav eSpis.

Treća metoda sastoji se u obrađivanju podataka Ministarstva pravosuđa, radi prikaza učinkovitosti različitih sudova na općoj razini. Riječ je o službenim podatcima koje Ministarstvo pravosuđa svake godine objavljuje na svojim mrežnim stranicama.³²

3. EVALUACIJA RAZLOGA ZA NAPUŠTANJE MIROVANJA

3.1. O korisnosti mirovanja

Za provjeru teze da od mirovanja nemaju praktične koristi ni stranke ni država valjalo je provjeriti stajališta i iskustva ispitanika. U upitniku im je postavljeno pet pitanja, a za obrazloženje opisnih odgovora nije bilo postavljeno ograničenje broja riječi. Pitanja su nastojala istražiti:

- situacije u kojima je tužiteljima odgovaralo mirovanje
- situacije u kojima je tuženicima odgovaralo mirovanje
- situacije u kojima nijednoj od stranaka nije odgovaralo mirovanje postupka
- jesu li sud i stranke zlorabile institut mirovanja te
- je li mirovanje ubrzavalo ili usporavalo parnični postupak.

Prva tri pitanja bila su usmjerena na provjeru teze o korisnosti mirovanja.

Kao situacije u kojima je tužiteljima odgovaralo mirovanje, ispitanici su naveli situacije nepripremljenosti tužitelja, odnosno njegove nemogućnosti za pristupanje

30 Dobivene su tablice s 10 000 predmeta određene oznake, neovisno o njihovom statusu. Stoga nisu uzeti u obzir svi predmeti koji su se te godine pojavili pred Trgovačkim sudom u Zagrebu, ali je uzet njihov relativno visoki broj.

31 Bilo bi poželjno proučiti podatke nekog općinskog suda, ali oni, nažalost, u trenutku provođenja ovog istraživanja nisu bili dostupni. Činjenica da su uzeti podatci Trgovačkog suda u Zagrebu gdje nije moglo doći do mirovanja (bivši članak 499. stavak 2. ZPP-a) nije odlučna jer su od Trgovačkog suda u Zagrebu zatraženi samo podatci koji su zajednički svim sudovima, neovisno o vrsti parničnog postupka koji se provodi pred njim. Naime, cilj istraživanja bio je provjeriti navike sudaca parničnog odjela Trgovačkog suda u Zagrebu u zakazivanju i odgodi ročišta, trajanju postupaka i mirnog rješavanja spora. Ti su podatci relevantni i za druge sudove. Ne samo da su relevantni nego su i za potrebe ovog istraživanja bili dostatni. Ako sudovi u postupku koji je hitan (*arg. ex. članci 492.a – 492.c, 499. i 500. ZPP-a*) ne zakazuju dovoljno brzo ročišta, onda se to ne može očekivati niti od sudova gdje on u pravilu nije hitan.

32 Statistike su od 2006. godine dostupne na web stranici Ministarstva pravosuđa: <https://pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/strategije-planovi-i-izvjesca/statisticki-pregled/6719> (15.06.2016.).

ročištu, situacije kad je potrebno dodatno vrijeme za planiranje strategije vođenja postupka, situacije kad je ishod spora ovisio o nekom vanjskom čimbeniku (npr. uređenju zemljišnoknjižnog stanja)³³ te situacije u kojoj je tužitelj pokušavao povući tužbu bez dužnosti snošenja troška.³⁴ Tužiteljima nije odgovaralo mirovanje kad je bila potrebna brza osuda i isplata.

Kao situacije u kojima je tuženicima odgovaralo mirenje, najveći je broj ispitanika naveo odgađajući učinak tromjesečnog, odnosno četveromjesečnog mirovanja postupka. To je posebno vrijedilo za postupke radi isplate kad je tuženicima odgovaralo odugovlačenje s isplatom. Ispitanici su istaknuli i činjenicu da svako rješenje osim usvajanja tužbenog zahtjeva za tuženike predstavlja povoljan ishod. U situacijama u kojima bi tužba, za koju se presumira da je povučena, bila podnesena pred kraj isteka zastarnog roka, ona je mogla imati i konačni učinak za razrješenje spora između stranaka. Ispitanici nisu naveli situacije u kojima tuženicima ne bi odgovaralo mirovanje.

Objema strankama mirovanje je odgovaralo za pribavljanje novih dokaza,³⁵ za dodatne konzultacije odvjetnika sa strankom te za pokušaj postizanja mirnog rješenja spora.

Na temelju iznesenih stavova mogli bismo zaključiti da je mirovanje, barem kad su stranke u pitanju, u jednakoj mjeri bilo koristan institut za obje stranke iako, to valja naglasiti, ne u istim situacijama. Rezultati nedvojbeno pokazuju da je strankama trebalo određeno vrijeme za pregovore oko mirnog rješenja spora, ali je ono korišteno i u druge svrhe za koje ih zakonodavac nije namijenio. To nas zapravo dovodi do pitanja jesu li stranke i sud zloupotrebljavale mirovanje.

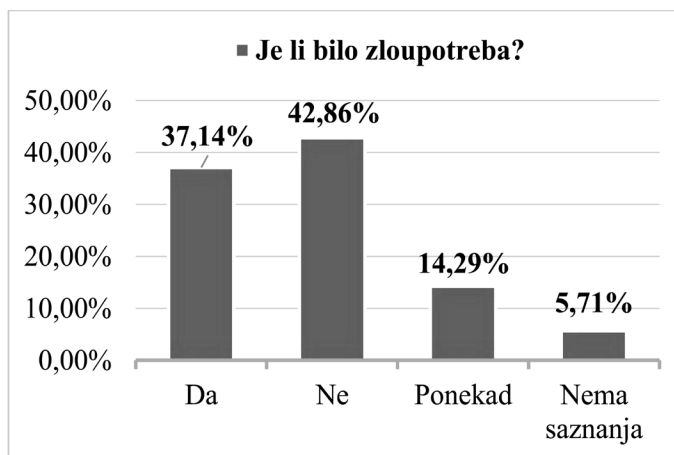
33 Jedan je ispitanik istaknuo da se tu radilo o svakom pitanju koje ne predstavlja prethodno pitanje u smislu članka 12. ZPP-a. Točno je da se ne bi smjelo raditi o takvom pitanju ako je sud prekinuo postupak dok čeka odluku o prethodnom pitanju u drugom postupku (članak 213. ZPP-a) jer u tom slučaju zbog prekida postupka niti ne može doći do mirovanja, ali ako sud nije prekinuo postupak, tužiteljima bi mirovanje moglo koristiti dok se ne donese i ta odluka.

34 Sukladno članku 158. ZPP-a, tužitelj koji povuče tužbu dužan je protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove. Međutim, kako u slučaju pasivnosti stranke nisu na ročištu postavile zahtjev za naknadu parničnih troškova, primijenit će se odredba prema kojoj se zahtjev za naknadu troškova mora postaviti u roku od 15 dana nakon dostave odluke o utvrđenju da je tužba povučena (članak 164. stavak 8. ZPP-a). Takvog je stava bio i, npr. Okružni sud u Zagrebu u odluci od 1.3.1983., posl. br. 9454/82 (odluka nije objavljena, sentenca se nalazi na web stranici: <http://www.ingbiro.hr>; 15.6.2016.). U svakom slučaju, ako to tuženik ne bi učinio, tužitelj bi faktički bio u situaciji da je povukao tužbu, a da nije dužan drugoj stranci nadoknaditi parnični trošak.

35 Nakon Novele/2013, takav je razlog postao bespredmetan zbog pojačanja načela eventualnosti. Sukladno članku 284. ZPP-a, nakon zaključenja prethodnog postupka nije moguće iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, osim ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti u tom roku (članak 299. ZPP-a).

3.2. O zloupotrebama procesnih ovlaštenja

Četvrto od opisnih pitanja u anketi imalo je za cilj dobiti odgovor o tome jesu li stranke ili sud zloupotreblyavale mirovanje. Stavovi se mogu sumirati na sljedeći način:

Iako je postojala mogućnost, svi ispitanici nisu obrazložili svoje odgovore. Oni koji su isticali da su zloupotrebe, makar ponekad postojale, ponajprije su imali na umu već spomenuto odugovlačenje tuženika s postupkom te nedovoljnu pripremljenost tužitelja.³⁶ Posebno su zanimljivi stavovi glede zloupotreba od strane sudova. Jedan ispitanik istaknuo je svoju bojazan da bi sud mogao tuženiku, u slučaju da samo on prisustvuje ročištu, sugerirati izlazak iz sudnice, ne bi li time uzrokovali primjenu zakonske presumpcije da je tužba povučena (članak 296. ZPP), kao što je to znao činiti u primjeni odredbi ZPP-a o mirovanju (bivši članak 217. ZPP).³⁷ Slično tome, jedan ispitanik istaknuo je da se sud znao na

36 Dok nedovoljna pripremljenost tužitelja može predstavljati svojevrstu zloupotrebu procesnih prava, kod tuženika se nije moglo raditi o zloupotrebama, već naprotiv, korištenju prava koja im pripadaju na temelju odredaba ZPP-a. Tako se ne može reći da odbijanje tuženika da raspravlja predstavlja zloupotrebu prava jer tuženik ima, ako to želi, pravo braniti se šutnjom koje bi u ograničenom opsegu bilo analogno tom pravu u kaznenom postupku. Doduše, upitno je, je li se isto ponašanje trebalo dopustiti i tužitelju kao gospodaru parnice (v. *infra* 4.3. Mogući pravci razvoja).

37 Ovdje bi se moglo govoriti o zloupotrebi jer je sud dužan održati ročište s prisutnom strankom ako su obje stranke uredno obaviještene o ročištu (članak 295. stavak 1. ZPP-a). No treba skrenuti pažnju na jednu sistemsku razliku. Dok je mirovanje uvijek bilo rezultat suglasne dispozicije stranaka, presumirano povlačenje tužbe u ZPP-u nakon Novele/2013 predstavlja isključivo dispoziciju tužitelja. Njegovo se nepojavljivanje tumači kao prešutno povlačenje tužbe, a tuženikova je dispozicija ovdje irelevantna. Ipak, činjenica je da bi suci trebali poštovati autonomiju stranaka u pogledu izbora načina i vremena poduzimanja određenih procesnih radnji pa bi ovakve sugestije tuženiku trebalo izbjegavati.

druge načine „osvećivati“ za ranije procesne radnje jedne od stranaka.³⁸ Da sudovi znaju zloupotrebjavati institut istaknuto je ranije i u stručnoj javnosti, i to tako da zakazuju ročišta u vrijeme blizu blagdana,³⁹ što je kao potencijalni problem istaknuo i jedan ispitanik. Treba istaknuti da je najveći broj ispitanika ipak držao da sudovi nisu zloupotrebjavali institut, ali da im je on svakako odgovarao jer povučena tužba znači riješen predmet i lakše zadovoljenje norme.⁴⁰ Mirovanje u pravilu nisu zloupotrebjavale ni stranke. Stoga valja zaključiti da mirovanje nije zloupotrebjavano, već je korišteno u skladu sa zakonskim ovlaštenjima, no određene nelogičnosti u njegovu uređenju mogle su dovesti do situacija koje su značajne za dinamiku ili ishod spora, a prema zamislama zakonodavca nisu trebale imati takvu svrhu.

3.3. O utjecaju mirovanja na dinamiku i ekonomičnost postupka

S obzirom na to da Republika Hrvatska ne vodi službenu evidenciju o broju i vrsti ročišta,⁴¹ za potrebe ovog istraživanja zatraženi su podatci iz sustava eSpis Trgovačkog suda u Zagrebu. Cilj je bio izračunati prosječno trajanje parničnog postupka od trenutka kad sudac preuzima predmet u rad do trenutka objave meritorne odluke⁴² i potom uzeti u obzir prosječan broj sudskih radnji u predmetu, ne bi li se time dobio prosječan razmak između pojedinih sudskih radnji (ročišta).⁴³

38 Npr. odbiti zamjениčku punomoć što je, prema riječima ispitanika, trebala biti odmazda za raniju pasivnost jedne od stranaka. Autor smatra vjerojatnijim da se radilo o neurednoj punomoći nego pokušaju „odmazde“.

39 Sudovi često zakazuju ročišta blizu blagdana, ne bi li time isprovocirali izostanak stranaka i mirovanje kao njegovu posljedicu (Tvrdetić, op. cit. u bilj., br. 21, str. 92).

40 Od kada postoji eSpis, automatska dodjela obavlja se sukladno Pravilniku o radu u sustavu eSpis (Narodne novine, br. 35/2015).

41 CEPEJ Report on „European judicial systems – Edition 2014 (2012 data): efficiency and quality of justice“, str. 141. Izvješće dostupno na mrežnim stranicama Europske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_en.pdf (15.06.2016.).

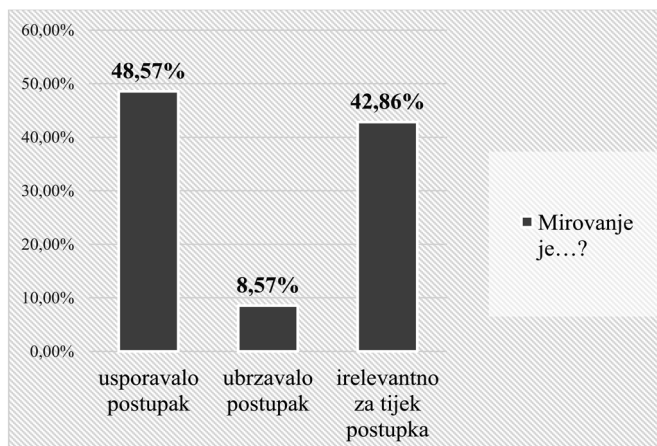
42 Sustav eSpis nudi dva podatka koja bi trebala biti relevantna za trajanje postupka: prosječna starost predmeta i prosječno vrijeme rješavanja. Dok prvi podatak predstavlja ukupno trajanje predmeta, drugi predstavlja tzv. *disposition time* kojeg za procjenu aktivnosti i efikasnosti pravosudnog sustava koristi CEPEJ. Za potrebe izračuna razmaka između ročišta nije korišten nijedan od spomenuta dva podatka, već je računato vrijeme od osnivanja spisa do ročišta za objavu odluke jer samo u tom razdoblju možemo reći da sudac odgovara za rukovođenje postupkom. Ne bi bilo ispravno uračunavati i, primjerice, vrijeme pred sudom koji se proglasio nenadležnim i ustupio predmet Trgovačkom sudu u Zagrebu kao nadležnom ili vrijeme pred višim sudom povodom pravnog lijeka koji je okončan vraćanjem prvostupanjskom sudu na novo odlučivanje. Svi se ti podatci uzimaju u obzir u izračunu tzv. prosječne starosti predmeta te je ona iz tog razloga i zanemarena.

43 Na uzorku od 10 000 predmeta u kojima je u promatranom razdoblju održano ročište prvo su izdvojeni predmeti koji su završeni meritornom odlukom. Potom je izračunato prosječno trajanje tih postupaka u danima (od trenutka kad je sudac primio predmet u rad do ročišta za objavu presude) te naposljetku prosječan broj ročišta od prvog (odnosno pripremnog) do ročišta za objavu. Prosječan razmak između ročišta izračunat je tako da je podijeljeno prosječno trajanje predmeta s prosječnim brojem ročišta u postupku.

Analizirani su samo predmeti oznake P koji su u promatranom razdoblju završeni meritornom odlukom.⁴⁴ Na taj način, dobiveni su sljedeći podatci:

Iako podatci za 2015. upućuju da je trend rasta razmaka između pojedinih sudskih radnji zaustavljen,⁴⁵ valja primijetiti kako je najniži podatak u posljednje četiri godine o prosječnom razmaku između sudskih radnji u godinama za koje postoje cjeloviti podatci iznosio 117 dana, odnosno tri mjeseca i 27 dana. To jasno pokazuje da mirovanje faktički nije moglo utjecati na dinamiku postupka. Zaustavljanje postupka na četiri mjeseca irelevantno je ako se ionako u međuvremenu u postupku ne bi poduzimale nikakve radnje. Takvo stajalište slaže se sa stavovima ispitanika iznesenim u anketi. Na pitanje je li mirovanje ubrzavalo ili usporavalo parnični postupak, odgovorili su na sljedeći način:

44 Nažalost, uzorak je varirao od godine do godine jer sustav eSpis ne može bez dopuštenja Ministarstva pravosuđa u pojedinoj tablici generirati veći broj od 10 000 predmeta. Tako je u 2012. godini iznosio 1711 predmeta, u 2013. godini 1255 predmeta, u 2014. godini 282 predmeta te u prvoj polovici 2015. godine 80 predmeta.

45 U 2015. godini razmak u prvom polugodištu gotovo je prepolovljen. Pod pretpostavkom da nije riječ o iskrivljenom rezultatu radi manjeg uzorka predmeta, riječ je o značajnom napretku kojeg treba pohvaliti.

Dok 48,57 % ispitanika smatra da je mirovanje doista usporavalo parnični postupak, većina ih je smatrala drukčije, odnosno da mirovanje ili nije utjecalo na tijek postupka (42,86 %) ili da ga je čak ubrzavalo (8,57 %). Dakako, ove rezultate nije moguće promatrati samo matematički, već je potrebno uzeti u obzir i obrazloženja ovakvih odgovora. Oni koji su smatrali da je mirovanje usporavalo parnični postupak, isticali su to jer su smatrali da je mirovanje odgovaralo tuženicima koji su tako odugovlačili s postupkom. Oni čiji je stav da ga je ubrzavalo isticali su mogućnost presumiranog povlačenja tužbe koji je tužitelje tjerao na procesnu disciplinu. Oni koji su mirovanje smatrali irelevantnim za tijek postupka isticali su ili da se radilo o prekratkom zaustavljanju procesnih aktivnosti ili da na duljinu trajanja parničnog postupka utječu drugi čimbenici, što tri mjeseca mirovanja čini nebitnim za ukupno trajanje postupka. Prikazani podaci Trgovačkog suda u Zagrebu potvrđuju potonje stajalište. Tri, odnosno četiri mjeseca mirovanja ne mogu utjecati na tijek postupka jer se u njemu ionako ništa ne bi događalo,⁴⁶ a stranke bi imale priliku pregovarati radi mirnog rješenja spora jer ništa drugo u postupku ne bi bilo moguće.

3.4. O pojačanoj koncentraciji i odnosu prema mirovanju postupka

3.4.1. Primjeri poredbenog prava

Pojačana koncentracija postupka mogla bi biti ozbiljan argument za napuštanje mirovanja kad ne bismo imali primjere austrijskog i njemačkog parničnog postupka koji se smatraju prilično koncentriranima,⁴⁷ unatoč tome što njihovi zakoni poznaju mirovanje.

U oba zakonodavstva do mirovanja može doći na dva načina: jedan je suglasan zahtjev stranaka,⁴⁸ a drugi izostanak obje stranke s ročišta za glavnu raspravu.⁴⁹ U

46 Na dan 19. lipnja 2014. pred Trgovačkim sudom u Zagrebu bilo je 962 predmeta u kojima ni stranke ni sud nisu poduzimali nikakve radnje dulje od šest mjeseci, odnosno 715 predmeta u kojima radnje nisu poduzimane dulje od jedne godine, 81 predmet u kojima radnje nisu poduzimane dulje od tri godine te čak 40 predmeta u kojima radnje nisu poduzimane dulje od pet godina. Da je u svim ovim postupcima moglo doći do mirovanja, statistika bi bila drastično drukčija. Ti podatci najbolje ukazuju koliko su kritike na račun tromjesečnog zastoja bile promašene.

47 Uzelac, Alan, *Omnipotent Judges*, op. cit. u bilj., br. 2, str. 198. Načelo koncentracije postupka jedno je od temeljnih načela austrijskoga građanskog procesnog prava (Fasching, Hans W., *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*, 2. Aufl., Manzsche Verlag, Beč, 1990., str. 370-380).

48 Prema § 251 njemačkoga ZPO-a, do mirovanja u tom slučaju može doći samo kad se razumno može pretpostaviti da je mirovanje zatraženo radi pregovaranja oko nagodbe ili drugog važnog razloga. Drugi razlog, primjerice, postoji ako je vjerojatno da su u tijeku, npr. pregovori oko povlačenja tužbe ili oko pokretanja postupka mirenja (Musielak, Hans-Joachim, Voit, Wolfgang, *Zivilprozessordnung: ZPO mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar*, 12. Aufl., Verlag Franz Vahlen, 2015., § 251 para. 3). S druge strane, sa stajališta austrijskog prava, dovoljan je suglasan zahtjev stranaka bez ispunjenja dodatnih materijalnih pretpostavki (§ 168 austrijskoga ZPO-a).

49 § 169 austrijskoga ZPO-a i § 251a njemačkoga ZPO-a.

potonjem se slučaju austrijsko i njemačko pravo značajno razlikuju. U austrijskom pravu izostanak s ročišta automatski dovodi do mirovanja postupka, osim ako je ročište zakazano radi izvođenja dokaza⁵⁰ i u nekim drugim situacijama.⁵¹ Za razliku od toga, u njemačkom će pravu u slučaju izostanka stranaka do mirovanja doći samo ako sud ne može donijeti odluku na temelju stanja spisa.⁵² Smatrat će se da je to moguće ako je stranka barem jednom saslušana, a odluka se može donijeti na temelju dokaza koji su do tog trenutka izvedeni i dokumenata koji su priloženi uz podneske stranaka.⁵³ Sud zakazuje ročište za objavu presude na temelju stanja spisa najranije dva tjedna nakon ročišta s kojeg su stranke izostale. Time se stranci daje mogućnost da spriječi donošenje presude ako najkasnije sedam dana prije dana zakazanog za njezino proglašenje dokaže da je izostala s ročišta bez svoje krivnje.⁵⁴ Sud tad zakazuje novo ročište za provjeru tih navoda.⁵⁵ Ako nije moguće donijeti presudu na temelju stanja spisa, a stranke nisu uspješno opravdale svoj izostanak, nastupit će mirovanje postupka.⁵⁶

Što se tiče učinka mirovanja, on u oba poretka ne odudara od nekadašnjega hrvatskog rješenja. Mirovanje ima isti učinak kao prekid postupka, s iznimkom zakonskih rokova koji i dalje teku. Ipak, dok je u austrijskom ZPO-u takvo rješenje eksplicitno propisano,⁵⁷ u njemačkom građanskom procesnom pravu učinke prekida na mirovanje proširila je doktrina⁵⁸ jer njemački ZPO samo propisuje da

50 § 289 austrijskoga ZPO-a. Slično pravilo sadržavao je i naš bivši članak 216. stavak 3. ZPP-a prema kojem mirovanje ne bi nastupilo u situacijama kad su obje stranke izostale s ročišta za izvođenje dokaza pred predsjednikom vijeća ili zamoljenim sucem. Važna iznimka je i rješenje prema kojem izostanak tužitelja, doduše samo s pripremnog ročišta, dovodi do presude zbog ogluhe u dužnikovu korist (§ 396 stavak 1. austrijskoga ZPO-a). Unatoč izričitoj zakonskoj odredbi, sudska praksa takvu odredbu tumači kao presumirano povlačenje tužbe, a ne presudu zbog ogluhe pa je takvo tumačenje predmet kritike u austrijskoj literaturi (v. npr. Koller, Christian, Scholz, Florian, Rechtskraftwirkung des klagsabweisenden Versäumungsurteils, *Ecolex*, vol. 4/2013).

51 Iznimku bi predstavljale situacije kad se iz potreba određenih procesnih radnji ili određenih posebnih postupaka odustaje od odredbi o mirovanju (Fasching, op. cit. u bilj., br. 47, str. 322; Rechberger, Walter, Simmota, Daphne A., *Zivilprozessrecht (Erkenntnisverfahren)*, 8. Aufl., Manz-Verlag, 2010., str. 275-276).

52 § 251a njemačkoga ZPO-a. Slično i u novom slovenskom rješenju, v. *infra* bilj., br. 112.

53 Presuda nema značaj kontumacijske presude, već kontradiktorne (Rauscher, Thomas, Krüger, Wolfgang (ur.), *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, 4. Aufl., Verlag C.H. Beck, München, 2013., § 251a para. 21), protiv koje je moguće podnijeti samo redovite pravne lijekove (Musielak, Voit, op. cit. u bilj., br. 48, § 251a para. 3).

54 § 251a stavak 2. njemačkoga ZPO-a.

55 *Ibid.* V. i Musielak, Voit, op. cit. u bilj., br. 48, § 251a para. 4.

56 § 251a stavak 3. njemačkoga ZPO-a.

57 § 168 austrijskoga ZPO-a. Austrijska doktrina i sudska praksa stajališta su da je tijekom mirovanja moguće poduzeti one parnične radnje koje su usmjerene na okončanje postupka, npr. povlačenje tužbe (Rechberger, Simmota, op. cit. u bilj., br. 51, str. 277). Takvo je stajalište zauzeto i u našoj doktrini (Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 567).

58 Njemačka je teorija suglasna da se na mirovanje primjenjuju pravila o učinku prekida i suspenzije, s iznimkom zakonskih rokova. Tako Saenger, Ingo (ur.), *Zivilprozessordnung*, 6.

prekluzivni zakonski rokovi i dalje teku.⁵⁹ Ovdje treba skrenuti pažnju na posebnost njemačkog prava u odnosu na austrijsko i nekadašnje hrvatsko pravo. Iako njemački i austrijski ZPO-i govore o zakonskim rokovima, moglo bi se postaviti pitanje odnosi li se to samo na procesnopravne ili, također i na materijalnopravne rokove. U austrijskoj doktrini mirovanje se odnosi samo na procesnopravne rokove,⁶⁰ dok je u njemačkom pravu situacija malo složenija. Razlog su odredbe njemačkoga *Bürgerlichesgesetzbuch* (dalje: njemački BGB)⁶¹ o zastari, prema kojima podnošenje tužbe uzrokuje zastoj zastare (njem. *Hemmung*).⁶² No taj zastoj prestaje šest mjeseci od posljednje radnje stranke i suda nakon kojeg je došlo do mirovanja parničnog postupka.⁶³ To znači da bi za vrijeme mirovanja postupka mogla nastupiti i zastara, što bi dužnik dakako bio dužan dokazati.⁶⁴ Ovo na normativnoj razini odudara od austrijskog rješenja kojim tužba prekida (njem. *Unterbrechung*) parnični postupak do njegova okončanja kad zastarni rok počinje teći iznova.⁶⁵ Takvo bi rješenje odgovaralo i rješenju u našem Zakonu o obveznim odnosima.⁶⁶ Iz navedenoga

Aufl., Nomos, 2015., § 251 para. 1; Rauscher, Krüger, op. cit. u bilj., br. 53, § 251 para. 13; Musielak, Voit, op. cit. u bilj., br. 48, § 251 para. 5; Rosenberg, Leo, *Zivilprozessrecht*, 13. Aufl., C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1981., str. 762.; Zeiss, Walter, *Zivilprozeßrecht*, 5. Auflage, J.C.B. Mohr, Tübingen, 1982., str. 172. To su prije svega rokovi za ulaganje pravnih lijekova (Rauscher, Krüger, op. cit. u bilj., br. 53, § 251 para. 15).

59 § 251 njemačkoga ZPO-a. Taj članak zapravo upućuje na § 233 njemačkoga ZPO-a koji uređuje povrat u prijašnje stanje.

60 Fasching, op. cit. u bilj., br. 47, str. 285. Prema *Faschingu*, ni prekid ni mirovanje ne utječu na tijek materijalnopravnih rokova.

61 *Bürgerlichesgesetzbuch* od 18. kolovoza 1896. (RGBl. S. 195), zadnji put izmijenjen 29. srpnja 2015. (BGBl. I S. 1042).

62 § 204 stavak 1. njemačkoga ZPO-a.

63 § 204 stavak 2. njemačkoga ZPO-a. Potrebno je da do pasivnosti stranaka ne dođe iz opravdanih razloga, u suprotnom zastara i dalje stoji. Grothe, Helmuth, § 204, u: Säcker, Franz J., Rixecker, Roland (ur.), *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Band 1*, C.H. Beck, 2015., para. 75.

64 *Ibid.*, para. 84.

65 § 1497 austrijskog *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* od 1. lipnja 1811. (JGS br. 946/1811), zadnji put izmijenjen 30. lipnja 2015. (BGBl. br. 87/2015). Lackner, Heinrich, *Anspruchverjährung*, Linde Verlag, Beč, 2010., str. 43-44. Istina, tužba mora biti podnesena „na odgovarajući način“. Bude li mirovanje postupka nerazumno dugo, nakon nastavka postupka dužnik može istaknuti prigovor zastare pa dolazi do slične situacije kao u njemačkom pravu (Mader, Peter, § 1451, u: Schwimann, Michael (ur.), *Praxiskommentar zum ABGB*, 2. Aufl., Orac Verlag, Wien, 1997., str. 776).

66 Prema članku 241. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15; dalje: ZOO), zastara se prekida podnošenjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja tražbine. Ona počinje teći iz početka od dana kad je spor okončan ili završen na neki drugi način (članak 245. stavak 3. ZOO-a). Zastara koja počinje teći iznova poslije prekida navršava se kad protekne onoliko vremena koliko je zakonom određeno za zastaru koja je prekinuta (članak 245. stavak 6. ZOO-a), osim ako je pravomoćno dovršen parnični postupak. U tom slučaju vrijedi pravilo iz članka 233. ZOO-a o desetogodišnjem roku zastare. Tako Gorenc, Vilim (ur.), *Komentar zakona o obveznim odnosima*, RRiF, Zagreb, 2005., str. 333.

proizlazi da u austrijskom i nekadašnjem hrvatskom pravu mirovanje ne bi utjecalo na zastaru jer zastarni rok ne može teći za vrijeme trajanja parničnog postupka.⁶⁷

U njemačkom i austrijskom zakonodavstvu, mirovanje prestaje kad neka od stranaka preuzme postupak ili kad sud *ex officio* utvrdi da je prestao razlog za mirovanje i odredi nastavak postupka.⁶⁸ S time da u njemačkom ZPO-u više ne postoje ograničenja⁶⁹ kad stranka može preuzeti postupak, u smislu tromjesečnog roka koji je poznavalo i hrvatsko pravo⁷⁰ te koje i dalje poznaje austrijski ZPO.⁷¹ Ni njemačko ni austrijsko pravo ne poznaju presumirano povlačenje tužbe. Naprotiv, mirovanje bi u načelu moglo biti vječno.⁷²

67 Time nije isključena mogućnost da bi i u nekadašnjem hrvatskom pravu mirovanje moglo utjecati na neke druge materijalnoppravne rokove. Ipak, držimo da bi se stav hrvatskoga zakonodavca o pitanju zastare mogao tumačiti u smjeru austrijskoga rješenja, a sličnog je stajališta i naša doktrina (Dika, Mihajlo, Gradansko parnično pravo – Parnične radnje, Narodne Novine, Zagreb, 2008., str. 53-54). Jasna odvojenost računanja procesnih i materijalnih rokova postoji u sva tri spomenuta zakonodavstva, a posebnost uređenja prekida i zastoja zastare u njemačkom BGB-u opravdava drukčije tretiranje mirovanja nego li u slučaju austrijskoga prava što je, po mišljenju autora, mirovanje moglo utjecati na tijek samo procesnopravnih zakonskih rokova. Osim rokova za podnošenje žalbe i podnošenje zahtjeva za povrat u prijašnje stanje, tu bi se moglo raditi, primjerice, o roku u kojem je punomoćnik nakon smrti, prestanka postojanja ili stečaja opunomoćitelja dužan obavljati određene radnje, roku od osam dana nakon čijeg se isteka smatra da je dostava preko oglasne ploče uredno obavljena, roku od šest mjeseci nakon pravomoćnosti odluke u kojem je stranka dužna obavijestiti sud o svakoj promjeni adrese, roku od trideset dana u kojem je punomoćnik za primanje pismena dužan primati ta pismena od podnošenja dokaza o otkazu punomoći i sl. (nasumično odabrani primjerično navedeni zakonski rokovi u Dika, op. cit. u bilj., br. 67, str. 55-56). Svi oni mogli su teći unatoč mirovanju, ali je svakako najvažnije bilo pravilo prema kojem se može podnijeti žalba i zahtjev za rok u prijašnje stanje. Oni su pravi *ratio* te odredbe kako je zamišljena i u poredbenim zakonodavstvima.

68 Rosenberg, Leo, *Zivilprozessrecht*, 16. Aufl., C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Munchen, 2004., str. 879. Tako i Thomas, H., Putzo, H., *Zivilprozessordnung. Kommentar*, Verlag C.H. Beck, München, 2009., str. 401. Slično tome, § 169 austrijskoga ZPO-a propisuje da se postupak nastavlja kad jedna od stranaka zatraži zakazivanje ročišta ili kad se odredi novi sudski rok za određenu procesnu radnju koji je prestao teći zbog mirovanja.

69 Raniji § 250 njemačkoga ZPO-a poznao je tromjesečni rok u kojem stranke ne mogu poduzimati nikakve radnje, već se postupak mogao nastaviti samo odlukom suda, i to samo iz važnih razloga. V. Rosenberg, op. cit. u bilj., br. 58, str. 762. Ta je izmjena napuštena novelom iz 2001. godine (Rosenberg, op. cit. u bilj., br. 68, str. 879.). Razlog je bila činjenica da stranke ionako prije isteka dilatornog roka zahtijevaju nastavak postupka pa je ta odredba postala suvišna. Ona je omogućila i brže postupanje u postupku. V. Hess, Burkhard, Jauernig, Othmar, *Zivilprozessrecht*, 30. Auflage, Verlag C.H. Beck, Munchen, 2011., str. 328.

70 Rauscher, Krüger, op. cit. u bilj., br. 53, § 251 para. 19.

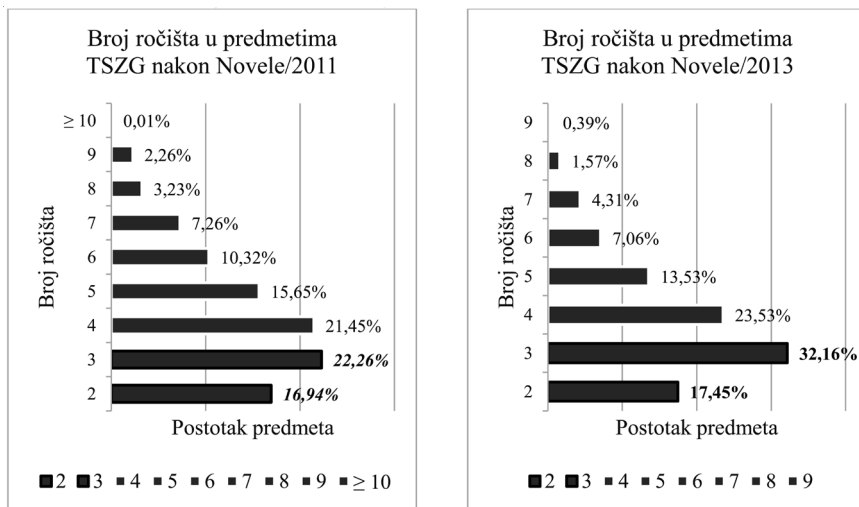
71 § 168 austrijskoga ZPO-a.

72 *Fasching* na karikiranom primjeru objašnjava da stranke mogu odrediti i da postupak miruje idućih 50 godina. Zahtjev za nastavkom postupka neće ni nakon 50 godina zastarjeti (*Fasching*, Hans W., *Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen*, II. Band: *Einführungsgesetz zur ZPO*; §§ 1-225 ZPO, Beč, 1962., str. 323). Drukčije je stajalište doktrine u vezi s učinkom sporazuma kojim bi bilo ugovoreno vječno mirovanje (njem. *Vereinbarung „ewiges Ruhens“*). Tako prema jednima takav sporazum nema pravni učinak pa parnica i dalje teče te postupak može u svakom trenutku biti preuzet. Prema drugima, takav sporazum ima značaj povlačenja tužbe pa litispendencia prestaje teći i moguće je podnijeti novu tužbu.

Ni mogućnost vječnog mirovanja nije spriječila austrijski postupak da bude izrazito učinkovit,⁷³ što još jednom pokazuje da parnični postupak može biti koncentriran i učinkovit unatoč mirovanju postupka. Zakonodavstva zemalja u okruženju različitog su stajališta po tom pitanju.⁷⁴

3.4.2. Koncentracija postupka nakon Novele/2013

Pojačanu koncentraciju postupka zapravo trebale su omogućiti odredbe o prethodnom postupku i jačanju načela eventualnosti o mogućnosti iznošenja novina.⁷⁵ Te su odredbe unesene u redoviti parnični postupak po uzoru na uređenje sporova male vrijednosti u ranijem režimu⁷⁶ koje su sad, pak, dodatno postrožene u odnosu na ranije razdoblje.⁷⁷ Je li zakonodavac postigao željenu svrhu pokazuju sljedeći podatci Trgovačkog suda u Zagrebu iz sustava eSpis:

Treće, ujedno manjinsko stajalište, jest da je riječ o odricanju od pravosudne zaštite i da litispendencija prestaje teći. Nova tužba bi u tom slučaju bila nedopuštena radi pomanjkanja pravnog interesa (Rechberger, Simmota, op. cit. u bilj., br. 51, str. 278-279). Izgleda da je austrijska sudska praksa prihvatila prvo stajalište kojeg podržava i *Fasching* (Fasching, op. cit. u bilj., br. 72, str. 321).

73 Austrijski parnični postupak u prvom stupnju, primjerice, u prosjeku traje samo šest mjeseci, dok drugostupajski traje 12 mjeseci (v. podatci su narativno izneseni na mrežnim stranicama austrijskog Ministarstva pravosuđa: <https://www.justiz.gv.at/web2013/html/default/8ab4a8a422985de30122a93207ad63cc.de.html>; 15.06.2016.).

74 Bosna i Hercegovina te Crna gora napustile su mirovanje jer su ga, poput našeg zakonodavca, smatrali institutom koji doprinosi neučinkovitosti postupka (Tironi, Ivan, Mirovanje postupka, Informator, br. 6017, 2011., str. 7). Slovenija u člancima 209.-210. Zakona o pravdnem postupku (Uradni list RS, br. 26/1999, 96/2002, 58/2003, 2/2004, 69/2005, 90/2005, 43/2006, 52/2007) i dalje poznaje mirovanje, uz određene novine bliske gore spomenutim rješenjima (v. *infra* bilj., br. 112).

75 V. *supra* bilj., br. 35.

76 Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a, Zagreb, veljača 2013., str. 21.

77 U sporovima male vrijednosti sud ne smije nakon pripremnog ročišta postupka uzeti u obzir bilo kakve dokaze, čak i ako ih stranke bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti u odgovoru na tužbu (članak 461.a stavci 2. i 3. ZPP-a).

Cilj ovih dijagrama bio je prikazati navike sudaca Trgovačkog suda u Zagrebu o broju zakazanih ročišta u zatvorenim predmetima u dvogodišnjem razdoblju prije i nakon Novele/2013.⁷⁸ Iako gornji dijagrami prikazuju određeni napredak jer se smanjuje broj predmeta u kojima se zakazuje više od tri ročišta (s 60,08 % na 50,39 %), može se primijetiti da se u gotovo 50 % predmeta i dalje zakazuju barem četiri ročišta.⁷⁹ To znači da su suci u postupcima nastavili zakazivati približno jednak broj ročišta kao i prije Novele/2013.⁸⁰ Prema tome, koncentracija postupka nije u potpunosti postignuta što znači da se ona nije mogla koristiti kao opravdan razlog za napuštanje mirovanja.

4. OCJENA STANJA NAKON REFORMI

4.1. Ostvarenje općih ciljeva reforme

Službeni podaci Ministarstva pravosuđa mogu biti pokazatelj uspjeha Novele/2013.⁸¹ Učinkovitost se po metodologiji CEPEJ-a, između ostalog, mjeri kroz tzv. *clearance rate* (stopa rješavanja) i *disposition time* (prosječno vrijeme rješavanja).⁸² U prvom slučaju riječ je o omjeru riješenih i zaprimljenih predmeta, a drugom o procijenjenom trajanju predmeta koji u godini nisu riješeni, pod pretpostavkom da se predmeti nastave rješavati u istom tempu, uzimajući u obzir omjer riješenih i neriješenih predmeta na kraju godine. Oba pokazatelja zapravo imaju svrhu pokazati omjer zaprimljenih i riješenih predmeta.⁸³

78 Dakle, uzeti su u obzir predmeti koji su osnovani nakon 1. lipnja 2011., odnosno 1. travnja 2013. koji datumi se preklapaju s datumima stupanja na snagu Novele/2011, odnosno Novele/2013. Također, u obzir su uzeti samo riješeni predmeti u kojima je u 2013., odnosno 2015. godini, održana sudska radnja. Korištene su iste tablice iz sustava eSpis koje su korištene za računanje razmaka između ročišta.

79 Načelo koncentracije zahtijevalo bi takvo zakazivanje ročišta koje bi omogućilo razmatranje procesne građe na glavnoj raspravi, da sud na temelju rezultata usmenog, neposrednog i kontradiktornog raspravljanja stekne mogućnost za donošenje pravilne i na zakonu zasnovane odluke (Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 194). Njegova je funkcija postići racionalizaciju i ekonomičnost parničnog postupka, što je bila jedna od glavnih misli vodilja *Franza Kleina* (Rechberger, Simmota, op. cit. u bilj., br. 51, str. 233).

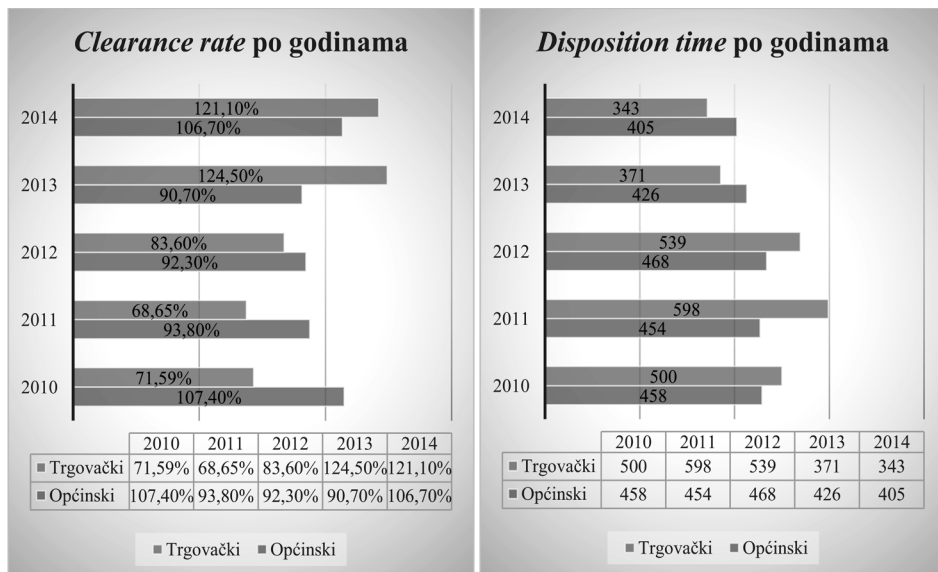
80 Da se nakon stupanja na snagu Novele/2013 ništa nije promijenilo u dinamici zakazivanja ročišta i broja ročišta u predmetu pokazuju i stavovi ispitanika u anketi (v. *infra* 4.1. Ostvarenje općih ciljeva reforme).

81 Statistike su od 2006. godine dostupne na web stranici Ministarstva pravosuđa: <https://pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/strategije-planovi-i-izvjesca/statisticki-pregled/6719> (15.06.2016.).

82 Ministarstvo pravosuđa se u prijevodu ove CEPEJ-eve kategorije odlučilo na izraz „prosječno vrijeme rješavanja“ koji zapravo dovodi do pogrešnih zaključaka o trajanju parničnih postupaka u Hrvatskoj. Pravilnije bi bilo govoriti o „procijenjenom trajanju rješavanja neriješenih predmeta“ jer i sam CEPEJ u izvješću (v. *supra* bilj. br. 41) ističe kako je više čimbenika potrebno za određivanje trajanja postupka da bi se ono, u ovoj etapi analize, uzimalo u obzir.

83 Osim ovih kategorija, postoji i tzv. *case turnover ratio* (stopa obrtaja predmeta) koja predstavlja omjer riješenih i neriješenih predmeta. On je nužna sastavnica formule za izračun

Uočimo li službene podatke Ministarstva pravosuđa o učinkovitosti pojedine vrste sudova, možemo izvesti zaključak da su oni parnični postupci u kojima je postojalo mirovanje bili učinkovitiji od onih koji ga tradicionalno nisu imali,⁸⁴ kao što pokazuju sljedeći grafikoni:

Od 2010. do 2012. godine općinski sud učinkovitije je rješavao zaostale predmete i brže je provodio postupke.⁸⁵ Nakon Novele/2013 događa se obrat. Trgovački sudovi sad rješavaju veći broj predmeta i obećavaju brže rješenje spora. Teško je vjerovati da je razlog isključivo napuštanje instituta mirovanja, ali u odredbama o postupku u trgovačkim sporovima nije bilo izmjena koje bi same po sebi mogle opravdati ovoliki napredak u dinamici rješavanja predmeta.⁸⁶ Dakle, postoji mogućnost da je napuštanje mirovanja usporilo parnične postupke na onim sudovima pred kojima je moglo doći do mirovanja postupka.

Prema ispitanicima, Novela/2013 nije donijela značajne promjene u parničnom postupku, osim što je pojačala procesnu disciplinu stranaka.⁸⁷ Većina se

procijenjenog trajanja rješavanja neriješenih predmeta, ali sam po sebi nema samostalno i važno značenje. Više o metodologiji CEPEJ-a, v. CEPEJ smjernice o sudskoj statistici (GOJUST) od 11. prosinca 2008. koje su objavljene na njihovim mrežnim stranicama: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1389931&Site=> (15.06.2016.).

84 U postupcima pred trgovačkim sudovima mirovanje nije postojalo (bivši članak 499. stavak 2. ZPP-a).

85 Napominjemo kako su u obzir uzeti samo podatci za parnične odjele trgovačkih i općinskih sudova.

86 Postoje odredbe o elektroničkoj dostavi, ali je upitno u kolikoj mjeri se one uopće koriste.

87 S tom tvrdnjom uopće se ne slaže 5,70 % ispitanika, načelno se ne slaže 20 %, niti se slaže, niti se ne slaže 14,30 % ispitanika, načelno se slaže 45,70 % ispitanika, a u potpunosti se slaže 14,30 % ispitanika.

izjasnila da Novela/2013 nije ubrzala parnični postupak,⁸⁸ da se ne održava manji broj ročišta u odnosu na ranije razdoblje,⁸⁹ da su suci nastavili jednakim tempom i u istim razmacima zakazivati ročišta⁹⁰ te da ih u jednakoj mjeri odgađaju kao i prije.⁹¹ Zanimljiv je stav prema kojem, unatoč brojnim novim mogućnostima, mirno rješenje spora danas nije učestalije,⁹² što potvrđuju i podaci Trgovačkog suda u Zagrebu u sustavu eSpis:

Broj:	2012	2013	2014	2015
<i>Povučenih tužbi</i>	3036	3350	2790	1300
<i>Sudskih nagodbi</i>	227	333	341	201
<i>Nagodbi u postupcima mirenja (oznaka Mir)</i>	10	7	4	1

4.2. Načelni kontinuitet funkcija mirovanja

Mirovanje je prije svojeg napuštanja imalo nekoliko funkcija. Pravilo prema kojem nisu mogle biti poduzimane nikakve radnje u postupku kroz zakonom propisano vrijeme od tri mjeseca imalo je svrhu, s jedne strane, dati strankama priliku da doista iskreno pregovaraju o mirnom rješenju spora (mirovna funkcija)⁹³ te, s druge da nemarnog tužitelja opomene za izostanak s ročišta u postupku, s obzirom na to da se on vodi povodom njegove tužbe (pedagoška funkcija).⁹⁴ U slučaju ponavljanja nemara, bilo da je protekao četveromjesečni rok, bilo da se dvaput udovoljilo uvjetima za mirovanje, on se kažnjavao presumiranim povlačenjem tužbe (punitivna funkcija).⁹⁵ S obzirom na svoju pedagošku i punitivnu

88 S tvrdnjom da je parnični postupak ubrzan uopće se ne slaže 17,10 % ispitanika, načelno se ne slaže 28,60 %, niti se slaže, niti se ne slaže 25,70 % ispitanika, načelno se slaže 22,90 % ispitanika, a u potpunosti se slaže 5,70 % ispitanika.

89 S tvrdnjom da se zakazuje manji broj ročišta uopće se ne slaže 14,30 % ispitanika, načelno se ne slaže 25,70 %, niti se slaže, niti se ne slaže 25,70 % ispitanika, načelno se slaže 28,60 % ispitanika, a u potpunosti se slaže 5,70 % ispitanika.

90 S tvrdnjom da se ročišta brže i ažurnije zakazuju uopće se ne slaže 31,40 % ispitanika, načelno se ne slaže 22,90 % niti se slaže, niti se ne slaže 28,60 % ispitanika, načelno se slaže 17,10 % ispitanika. Niti jedan ispitanik se u potpunosti se slaže s tom tvrdnjom.

91 S tvrdnjom da se ročišta rjeđe odgađaju uopće se ne slaže 17,10 % ispitanika, načelno se ne slaže 31,40 %, niti se slaže, niti se ne slaže 25,70 % ispitanika, načelno se slaže 20 %, a u potpunosti se slaže 5,70 % ispitanika.

92 S tvrdnjom da je mirno rješavanje spora češće uopće se ne slaže 40 % ispitanika, načelno se ne slaže 31,40 %, niti se slaže, niti se ne slaže 22,90 % ispitanika, načelno se slaže 5,70 %, a nema ispitanika koji se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom.

93 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 565.

94 Tironi, op. cit. u bilj., br. 74., str. 7. Stranke su *domini litis* (Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 4), a to se posebno odnosi na tužitelja jer je on inicijator čitavog postupka.

95 Time je zakonodavac htio utjecati na procesnu disciplinu stranaka (Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 565).

funkciju, mirovanje je djelovalo akceleratorno na parnični postupak (akceleratorna funkcija).

Nakon napuštanja mirovanja, pojedine funkcije preuzeli su drugi instituti, a neka su rješenja izmijenjena iz temelja. Tako se pasivnost stranaka u vidu izostanka obje stranke⁹⁶ s glavne rasprave rješava automatskim presumiranim povlačenjem tužbe,⁹⁷ a strankama se daje mogućnost da umjesto mirovanja radi mirnog rješenja spora svojim suglasnim zahtjevom zatraže zastoj postupka. U tom pogledu su im na raspolaganju dvije mogućnosti: mogu tražiti zastoj sve dok se pred centrom za mirenje ne provede postupak mirenja⁹⁸ ili mogu pokušati spor riješiti neformalnim pregovorima, u kojem slučaju zastoj može trajati do godinu dana, a uz opravdani razlog i dulje.⁹⁹ Stranke nisu dužne preuzeti tako zaustavljeni postupak jer ga sud nastavlja po službenoj dužnosti.¹⁰⁰

Stoga bi se moglo zaključiti da u određenoj mjeri ipak postoji kontinuitet funkcija napuštenog instituta mirovanja. Ipak, one su u značajnoj mjeri oslabljene, a neke su i izostale.

Iako je punitivna funkcija mirovanja pojednostavljena presumiranim povlačenjem tužbe do kojeg dolazi čim obje stranke izostanu s ročišta,¹⁰¹ takvo presumirano povlačenje tužbe ne samo da predstavlja ishitrenu reakciju suda,¹⁰² već omogućuje nove i opasnije zloupotrebe.¹⁰³ Čini se da je pedagoška funkcija ovakvim

96 Kao što je to ranije rečeno, ostale situacije koje su do Novele/2013 uzrokovale mirovanje postupka rješavaju se održavanjem ročišta. Ako s ročišta za glavnu raspravu izostane tužitelj, ili ako na to ročište ne dođe tuženik, a uredno su pozvani, rasprava se održava s prisutnom strankom (članak 295. stavak 1. ZPP-a).

97 Članak 295. stavak 2. ZPP-a.

98 Članak 186.f ZPP-a. Postupci mirenja pred sudom iz članka 186.d i 186.e ne dovode do zastoja postupka.

99 Članak 186.g ZPP-a.

100 Članak 186.g stavak 3. ZPP-a. Iako nije izričito propisano i za zastoj zbog mirenja pred centrom za mirenje, takva bi se dužnost mogla iščitati i iz članka 186.f ZPP-a koji kaže da će centar za mirenje obavijestiti sud o neuspjelom mirenju „radi nastavka postupka“.

101 Zakonodavac se koristio pravnim standardom „neopravdano“, zbog čega bi u obrazloženju rješenja kojim se utvrđuje da je tužba povučena trebalo navesti činjenice iz kojih proizlazi da je izostanak bio neopravdan. Ako bi npr. iz podnesaka ili iz drugih sudu dostupnih izvora proizlazila opravdanost izostanka stranaka, ne bi bilo mjesta primjeni presumpcije povlačenja tužbe, već bi se ročište trebalo odgoditi primjenom članka 116. ZPP-a.

102 Čak je i *Grbin*, kao najveći kritičar instituta mirovanja, predlagao da do te posljedice dolazi tek nakon što stranke drugi put izostanu s ročišta (*Grbin*, op. cit. u bilj., br. 9, str. 259), po uzoru na uređenje koje vrijedi za postupke pred trgovačkim sudovima. Zanimljivo je primijetiti da nakon Novele/2013 izostanak stranaka u redovitom parničnom postupku gdje stranke rjeđe angažiraju odvjetnika odmah dovodi do primjene presumpcije da je tužba povučena. U trgovačkim sporovima, gdje stranke češće daju punomoć odvjetniku, do te posljedice dolazi tek nakon ponovljenog izostanka s ročišta. Upitno je, je li takvim rješenjem neadekvatno raspoređen teret između stranaka i profesionalnih punomoćnika.

103 Na to ukazuju i ranije istaknuti stavovi ispitanika. Zašto bi tuženik uopće imao interes prisustvovati ročištima? Bilo bi mu povoljnije čekati „u zasjedi“ i povući se kad vidi da tužitelj nema namjeru prisustvovati ročištu. Presumirano povlačenje tužbe do kojeg bi tada došlo povoljnije mu je rješenje nego raspravljanje u tužiteljevom odsustvu. Takvo rješenje

rješenjem izostala te da je preostao samo njezin punitivni element. Poticanje mirnog rješenja spora donekle je pojačano,¹⁰⁴ ali nažalost nauštrb ekonomičnosti postupka. Umjesto četiri mjeseca i to samo jednom u postupku dobili smo mogućnost da postupak stoji dulje od godine, a teoretski je moguće da se to dogodi više puta ne samo tijekom prvostupanjskog, već i drugostupanjskog postupka.¹⁰⁵ Stoga ne možemo govoriti niti o kontinuitetu akceleratorne funkcije.

4.3. Mogući pravci razvoja

Iako rezultati ovoga istraživanja pokazuju da je Novela/2013 gotovo u cijelosti bila promašena jer se temeljila na u većoj ili manjoj mjeri pogrešnim pretpostavkama, upitno je bi li jednostavno vraćanje na režim koji je vrijedio prije 2013. godine riješilo sve probleme koji su se tijekom godina pojavili u vezi s uređenjem zaustavljanja procesnih aktivnosti u parnici.

Najbolji primjer je uređenje zastoja postupka. Preobrazba zastoja započela je deset godina prije sporne novele. Već je Novela/2003 narušila ravnotežu i jasno razlikovanje prekida, zastoja i mirovanja koje se desetljećima gradilo u jugoslavenskoj doktrini. Zastoj je do 2003. godine jednoglasno smatran faktičnim zaustavljanjem procesnih aktivnosti koje nije utjecalo na tijek rokova te valjanost sudskih i stranačkih radnji.¹⁰⁶ Unatoč takvoj suglasnosti u literaturi, Novelom/2003 su radi izbjegavanja navodne pravne nesigurnosti¹⁰⁷ učinci zastoja izjednačeni s učincima prekida čime smo dovedeni u situaciju da u ZPP-u *de facto* imamo dva jednaka instituta.¹⁰⁸ S druge strane, faktični zastoj je kao posebna kategorija zaustavljanja procesnih aktivnosti u ZPP-u napušten. Poredbeni primjeri pokazuju

moglo bi odgovarati i sudu koji bi, za potrebe rješenja predmeta, mogao „zažmiriti na jedno oko“ i tuženiku sugerirati izostanak s ročišta ne bi li time isprovocirali primjenu presumpcije da je tužba povučena.

104 Pojačano je jer je sustavno uređeno, ali daleko od toga da nije bilo moguće i ranije. Strankama je mirovanje, ovisno o njihovim preferencijama, omogućavalo i neformalne pregovore, i pregovore pred centrom za mirenje. Naime, sukladno Zakonu o mirenju (Narodne novine, br. 18/2011), mirenje se može provoditi neovisno o tome vodi li se o predmetu spora sudski, arbitražni ili drugi postupak (članak 5. Zakona o mirenju).

105 Članak 186.g ZPP-a omogućuje da do takvog zastoja dođe i u drugostupanjskom postupku. Suprotno tome, bivši članak 216. ZPP-a omogućavao je strankama da se o mirovanju sporazume najkasnije do zaključenja glavne rasprave. Upitno je bi li u etapi žalbenog postupka stranke uopće bile volje pregovarati oko mirnog rješenja spora, ali takvu mogućnost ne treba isključiti. Nakon mirnog rješenja spora, u drugostupanjskom postupku odustanak od žalbe (članak 349. stavak ZPP-a) može imati ono značenje koje u prvostupanjskom postupku ima povlačenje tužbe.

106 Tako Triva, op. cit. u bilj., br. 7, str. 446.; Poznić, op. cit. u bilj., br. 10, str. 333.; Ude, Lojze, Civilno procesno pravo, Uradni list, Ljubljana, 2002., str. 290.

107 Grbin, op. cit. u bilj., br. 9, str. 251. Prethodna bilješka dovoljno vjerno svjedoči je li doista postojala pravna nesigurnost u pogledu pravnih učinaka zastoja.

108 *Ibid.*, str. 252. Takvo rješenje nije bilo bez doktrinarne podrške. Tako Triva već u prvom izdanju svojeg udžbenika ističe da bi učinke zastoja trebalo izjednačiti s učincima prekida (Triva, op. cit. u bilj., br. 4, str. 470).

da postoje i drukčija rješenja. Tako austrijski ZPO izričito propisuje da ročišta i rokovi ne mogu biti određeni subotom, nedjeljom i praznikom.¹⁰⁹ Također, izričito je propisana sudska stanka za vrijeme godišnjih odmora (njem. *Gerichtsferien*), u razdoblju između 15. srpnja i 17. kolovoza te 24. prosinca i 6. siječnja.¹¹⁰

Ni ranije uređenje mirovanja ne treba uzeti zdravo za gotovo. Njemački i austrijski uzori vide samo suglasni zahtjev i izostanak stranaka s ročišta kao stranačke dispozicije koje mogu dovesti do mirovanja postupka. Bivši ZPP poznao je ponešto širi krug razloga. Do mirovanja je dolazilo i u slučaju da su stranke koje su prisutne na ročištu odbijale raspravljati kao i kad je prisutni tuženik predlagao mirovanje postupka.¹¹¹ S druge strane, nekadašnji slovenski ZPP nije predviđao mirovanje kad su prisutne stranke na ročištu odbijale raspravljati. Također, ako jedna stranka koja je uredno pozvana izostane, a druga predloži mirovanje, do mirovanja ipak nije dolazilo ako je izostala stranka prije ročišta obavijestila sud i stranku da je suglasna da se ročište održi u njezinoj odsutnosti.¹¹² Oba rješenja mogu se opravdati ako mirovanje tumačimo kao rezultat dispozicija stranaka. U prvom slučaju bi se odbijanje raspravljanja moglo po značenju izjednačiti s izostankom s ročišta. U drugom se slučaju izostanak jedne stranke s ročišta ne bi mogao tumačiti kao prešutna dispozicija kojom se zahtijeva mirovanje jer prethodna obavijest predstavlja izričitu dispoziciju suprotnog sadržaja. Međutim, promatra li se mirovanje u kontekstu eventualne (javnopravne) obveze stranaka da prisustvuju ročištu i sudjeluju u postupku, dolazimo do drukčijeg zaključka. Tuženik se može braniti šutnjom ako to želi, ali tužitelj je *dominus litis*¹¹³ kojem je uvijek u interesu raspravljati i ishoditi meritornu odluku u sporu.¹¹⁴ Raspravljanje u slučaju neopravdanog izostanka jedne od stranaka, čak i uz prethodno obznanjenu

109 § 221 austrijskoga ZPO-a.

110 § 222 austrijskoga ZPO-a. Komparativno gledano, u Hrvatskoj sudska stanka nije propisana zakonom. Dapače, nije propisana ni Sudskim poslovnikom (Narodne novine, br. 37/2014, 49/2014, 08/2015 i 35/2015). Prema članku 40. Sudskog poslovnika, godišnji odmor se, u pravilu, koristi tijekom srpnja i kolovoza tekuće godine, o čemu odlučuje predsjednik suda rješenjem o korištenju godišnjeg odmora te koji pritom uzima u obzir potrebe urednog i pravodobnog obavljanja svih poslova u sudu.

111 Bivši članak 216. ZPP-a je prije Novele/2003 poznao još jedan dodatan razlog: kad prisutan tužitelj ne predloži donošenje presude zbog izostanka. Kako od Novele/2003 sud može presudu zbog izostanka donijeti i *ex officio* (članak 332. ZPP-a), mirovanje je u tom slučaju izgubilo svoj smisao.

112 Članak 209. staroga slovenskog ZPP-a. Novi članak 209. zadržava mirovanje samo za situacije kad se stranke o tome sporazume, dok izostanak tužitelja dovodi do presumpcije da je tužitelj povukao tužbu (članak 282. stavak 3. slovenskoga ZPP-a), slično kao u Bosni i Hercegovini, odnosno Crnoj Gori. Za Austriju, v. *supra* bilj. br. 50. Zanimljivo je da po novom slovenskom rješenju, koje očito crpi inspiraciju iz njemačkog rješenja, postoji i mogućnost donošenja presude na temelju stanja spisa u slučaju izostanka tužitelja s ročišta za glavnu raspravu, a do iste posljedice može doći ako izostane i tuženik, a tužitelj predloži donošenje presude na temelju stanja spisa (članak 282. stavak 5. slovenskoga ZPP-a).

113 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 4.

114 Tuženik također može imati interes za donošenjem meritorne odluke, ali često ga i samo otklanjanje tužbe zadovoljava. To potvrđuju i stavovi ispitanika u anketi.

suglasnost s takvim raspravljanjem, protivilo bi se *Kleinovom* konceptu lojalne kolaboracije stranaka (njem. *Kooperationsmaxime*) kojoj teži i ZPP iz 1977. godine.¹¹⁵ Čini se da naš zakonodavac upravo tako promatra ovu problematiku.¹¹⁶

Odgovor na pitanje koliko dugo zaustaviti parnicu također nije jednostavan i jednoznačan. Nekadašnje mirovanje slijedilo je austrijski primjer prema kojem se postupak zaustavlja na tri mjeseca, a *Novela/2013* je omogućila suglasni zastoj od godinu dana, s mogućnošću produljenja uz pretpostavku postojanja opravdanog razloga. Uzme li se u obzir već citirani njemački primjer u kojem tendencije s početka prošlog desetljeća idu u smjeru ukidanja dilatarnog roka,¹¹⁷ možemo primijetiti da trenutno rješenje sa suglasnim zastojem također ide u tom smjeru.¹¹⁸ Međutim, treba podsjetiti na važnu razliku: neaktivnost od godine dana u njemačkom pravu može dovesti do isteka zastarnog roka. U Republici Hrvatskoj ne postoji analogan razlog koji bi stranke potaknuo na procesnu aktivnost.

U našem sustavu, već u ZPP-u iz 1977. godine, takvu akceleratornu funkciju imalo je presumirano povlačenje tužbe. Bilo da je do njega dolazilo nakon isteka roka od četiri mjeseca od nastupa mirovanja, bilo da je do njega dolazilo nakon dvostrukog udovoljenja uvjetima za mirovanje, ono je ostalo unikatno rješenje karakteristično za područje bivše Jugoslavije. Nakon raspada Jugoslavije i osamostaljenja bivših socijalističkih republika, neke od njih krenule su u drugom smjeru. Bosna i Hercegovina mirovanje je napustila jer je procijenjeno da zbog njega postupci traju godinama.¹¹⁹ Stoga do presumiranog povlačenja tužbe dolazi samo izostankom tužitelja s pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu, dok je izostanak tuženika nebitan.¹²⁰ Crna Gora je samo za izostanak tužitelja s pripremnog ročišta predviđjela presumirano povlačenje tužbe,¹²¹ dok njegov izostanak s ročišta za glavnu raspravu do iste posljedice dovodi samo ako se tuženik nije upustio u raspravljanje.¹²² ZPP Crne Gore poznaje presumirano povlačenje tužbe i u drugim

115 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 175. i 201.

116 Zakonodavac se u *Noveli/2013* problemom stranaka koji odbijaju raspravljati pozabavio tako da i takvo ponašanje uzrokuju primjenu presumpcije da je tužba povučena (članak 295. stavak 2. ZPP-a).

117 V. *supra* bilj. br. 68.

118 Iako to ZPP izričito ne propisuje, držim da izostanak suprotne odredbe sugerira da bi stranke mogle tražiti nastavak postupka i prije isteka roka na koji su tražile zastoje. Naprotiv, to bi mogla tražiti i samo jedna stranka jer bi takav zahtjev sugerirao da nije došlo do mirnog rješenja spora čime bi čitav zastoje postao bespredmetan.

119 Medić, Duško, *Reforma parničnog postupka u Bosni i Hercegovini*, u: Medić, Duško, *Rasprave iz građanskog i poslovnog prava*, Grafomark Laktaši, Banja Luka, 2007., str. 154 i 155, cit. u Tironi, op. cit. u bilj., br. 74, str. 7.

120 Članci 84. i 94. ZPP Republike Srpske (Službeni Glasnik RS, br. 58/2003, 74/2005, 63/2007), odnosno ZPP-a Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 73/2005, 19/2006). Do ove posljedice ipak neće doći ako tuženik zatraži da se pripremno ročište održi u tužiteljevom odsustvu. Tuženikov izostanak uvijek će dovesti do raspravljanja u njegovu odsustvu.

121 Članak 293. ZPP-a Crne Gore (Službeni list RCG, br. 22/2004, 28/2005 i 76/2006).

122 Članak 298. ZPP-a Crne Gore. V. Đuričin, Biljana, *Analiza izmjena Zakona o parničnom postupku Republike Crne Gore*, Zbornik radova s okruglih stolova posvećenih novom

slučajevima.¹²³ U sporovima male vrijednosti, izostanak tužitelja s ročišta dovodi do presumpcije da se odrekao tužbenog zahtjeva pa se donosi presuda na temelju odricanja.¹²⁴ Očito je da oba zakonodavstva izostanak gledaju isključivo kao tužiteljevu dispoziciju, dok naš zakonodavac ne razlikuje izostanak tužitelja i tuženika. U oba se slučaja prema trenutnom rješenju ročište održava s prisutnom strankom.¹²⁵ Također, naše trenutno uređenje ne omogućava presumirano povlačenje tužbe kod izostanka s pripremnog ročišta. Unatoč tome, ono je vrlo blisko rješenjima susjednih država i očigledno se udaljava od uvriježenoga austrijskog modela.

5. ZAKLJUČAK

Novela/2013 imala je za cilj redefinirati i ukloniti institute koji usporavaju parnični postupak uz istodobno uvođenje novih rješenja koja će „osigurati uvjete za ostvarenje učinkovitosti parničnog postupka, uz očuvanje pravne sigurnosti i vladavine prava.“¹²⁶ Kako je dio stručne javnosti bio uvjeren da upravo mirovanje parničnog postupka predstavlja takav institut, ono je u Noveli/2013 napušteno. Međutim, statistički pokazatelji i stavovi ispitanika dvije godine nakon njezinog stupanja na snagu pokazuju da je ta odluka bila utemeljena na potpuno pogrešnim pretpostavkama. Novela/2013 rezultirala je dodatnim narušenjem ravnoteže između pojedinih oblika zaustavljanja procesnih aktivnosti u parnici koje se u Hrvatskoj razvijalo više od pedeset godina.

S druge strane, poredbena zakonodavstva u tom pogledu pokazuju šarolikost uređenja. Neka od tih zakonodavstava i dalje poznaju mirovanje, dok ga druga napuštaju. Neka od njih propuštanja stranaka tumače kao želju za budućim mirnim rješenjem spora i suglasnu dispoziciju obje stranke, dok ga druga tumače kao već mirmo riješen spor i dispoziciju kojom tužitelj okončava parnični postupak. Takve razlike jasno pokazuju da svako poredbeno zakonodavstvo ima svoju jedinstvenu viziju kako parnični postupak učiniti što ekonomičnijim, bržim i jeftinijim te da nije jednostavno bilo kojem od njih dati prednost.

Upravo takvi oprečni primjeri pokazuju pred kakvim se izazovima nalaze suvremeni zakonodavci. Pitanje tumačenja stranačkih dispozicija i presumiranog povlačenja tužbe nije samo pitanje kako ćemo tretirati propuste stranaka, već i kako ćemo konstruirati njihov položaj u parničnom postupku. Neučinkoviti, skupi i od države financirani parnični postupci više ne mogu biti poput onih u vrijeme liberalno-građanskih zakonika kad je njihova svrha bila u potpunosti biti na usluzi

Zakonu o parničnom postupku Republike Crne Gore i novom Zakonu o izvršnom postupku Republike Crne Gore, održanih u Podgorici, Budvi i Bijelom Polju, Centar za obuku sudija Republike Crne Gore, Podgorica, 2004., str. 9-22, cit. u: Tironi, op. cit. u bilj., br. 74, str. 7.

123 Npr. ako tužitelj ne položi iznos troškova za postavljenje privremenog zastupnika, u roku koji mu sud odredi, tužba će se smatrati povučenom (članak 84. ZPP Crne Gore).

124 Članak 452. ZPP-a Crne Gore.

125 Članak 295. stavak 1. ZPP-a.

126 Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a, Zagreb, veljača 2013., str. 21.

strankama i kad su oni u većoj mjeri bili podvrgnuti stranačkoj volji i inicijativi.¹²⁷ To zahtijeva redefiniranje uloge suca,¹²⁸ ali i redefiniranje uloge stranaka u postupku te njihova odnosa prema državi. Učenje zauzeto u jugoslavenskoj doktrini prema kojem stranke nemaju obveze, već samo terete¹²⁹ čini se da više ne odgovara modernim okolnostima.¹³⁰

Samo takve sustavne promjene koje uzimaju u obzir stvarne društvene potrebe i okolnosti mogu dovesti do rješenja koja će biti dugotrajna i održiva. Preostaje nadati se da će zakonodavac biti dovoljno razborit da to uzme u obzir pri donošenju odluke hoće li ponovno u izmjene i dopune ZPP-a te u određivanju njihova sadržaja.

127 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 174.

128 U Hrvatskoj se postiže primjenom načela otvorenog pravosuđenja (*ibid.*, str. 151-153).

Upravo je jačanje uloge suca jedan od primjera snažne konvergencije država *common i civil law-a* u 20. stoljeću. V. van Rhee, Cornelis Hendrik, Public Justice: Some Historical Remarks, u: Uzelac, Alan, van Rhee, Cornelis Hendrik (ed.), Public and Private Justice. Dispute Resolution in Modern Societies, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2007., str. 46-48.

129 Triva, Dika, op. cit. u bilj., br. 6, str. 128.

130 Ova teza bit će predmet zasebnog istraživanja autora ovoga rada.

Summary

ABOUT STAY OF CIVIL PROCEDURE AND (UN)JUSTIFIED REASONS FOR ITS ABOLISHMENT

Stay of procedure, as a method of temporary standstill of civil proceedings, was abolished in the amendments of the Civil Procedure Act of 2013. Legislator was of opinion that the stay contributes to the procedural non-activity and unnecessary delays in the proceedings. It was not alone. A number of professional experts had for the whole decade considered the stay to be a useless institute which was used only as an abuse of process aimed at slowing down the proceedings and which was not in accordance with a new concentrated civil procedure. Those allegations required reassessment. This paper presents relevant statistics and the results of the survey conducted among lawyers of different profiles and backgrounds, in order to show if the reasons for abolishing the stay were justified. The paper demonstrates the results of the reforms, as well as comparative solutions which could represent future developments in the Croatian civil procedure and its temporary standstill methods.

Key words: stay of proceedings, abolishment of stay.

Zusammenfassung

AUSSETZUNG DES VERFAHRENS UND ABSCHAFFUNG DER AUSSETZUNG

Aussetzung eines Verfahrens, als ein vorübergehender Stillstand des Zivilverfahrens, wurde in der Änderungen der Zivilprozessordnung von 2013 abgeschafft. Der Gesetzgeber war der Meinung, dass die Aussetzung der Verfahrensinaktivität zu unnötigen Verzögerungen beiträgt. Auch eine Reihe von Experten hatte für eine ganze Dekade die Aussetzung für ein nutzloses Institut gehalten, das missbraucht wurde, um das Verfahren zu verlangsamen, was nicht im Einklang mit dem neuen konzentrierten Zivilverfahren war. Diese Behauptungen erfordern aber eine Neubewertung. In dieser Arbeit werden relevante Statistiken und Ergebnisse einer Umfrage unter Juristen unterschiedlicher Profile und Hintergründe dargestellt, um zu zeigen, ob die Gründe für die Abschaffung der Aussetzung gerechtfertigt waren. Ergebnisse der Reformen werden analysiert und eine Übersicht enger Vergleichsanordnungen wird gegeben, welche die möglichen zukünftigen Verordnungen über die Anhaltung der Zivilverfahrensaktivitäten und des kroatischen Zivilverfahrens überhaupt darstellen.

Schlüsselwörter: Aussetzung des Verfahrens, Abschaffung der Aussetzung.

Risassunto

DELLA QUIESCENZA DEL PROCEDIMENTO CIVILE E DEL (NON)GIUSTIFICATO ABBANDONO DEL MEDESIMO

Con la riforma della legge sul procedimento civile del 2013 il legislatore ha abbandonato l'istituto della quiescenza del procedimento, quale modalità di interruzione delle attività procedurali nel contenzioso. Tale istituto è stato ritenuto un generatore di inattività processuali, il quale inutilmente conduceva a lungaggini procedurali. Si trattava, del resto, di opinione diffusa al tempo. Parte della comunità professionale per un intero decennio ha tentato di chiarire le ragioni per le quali tale istituto fosse inutile nel diritto processuale civile croato, ritenendolo un mezzo di abusi processuali, che rallentava il procedimento ed altresì un istituto incompatibile con il nuovo concentrato procedimento civile. Tali considerazioni andavano rianalizzate. Al fine di accertare se le addotte motivazioni per l'abbandono della quiescenza fossero fondate, nel lavoro vengono esposti significativi dati statistici, come pure i risultati di un'indagine mediante questionario condotta tra avvocati di diversi profili. Si analizza la situazione dopo la riforma e si passano in rassegna alcuni ordinamenti comparati vicini, i quali potrebbero indicare possibili direzioni nelle quali si svilupperà la disposizione sull'interruzione di attività processuali civili, come in generale l'intero diritto processuale civile croato.

***Parole chiave:** quiescenza del procedimento civile, abbandono della quiescenza.*